

Rekombináns termékek és technológiák

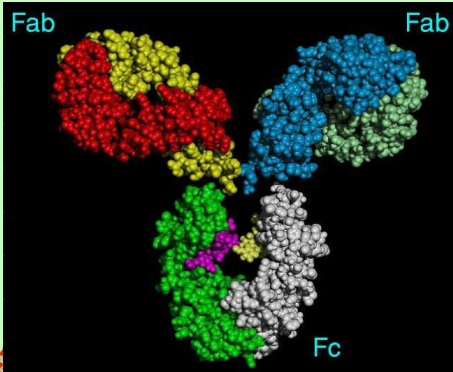
Az orvosi célú rekombináns fehérjék funkció szerint lehetnek:

- Hormonok (inzulin, eritropoietin)
- Hemosztázis fehérjék (VIII faktor, tPA)
- **ANTITESTEK** (parenterális - labor)
- Vakcinák (nem csak a rekombináns)

1

Antitestek

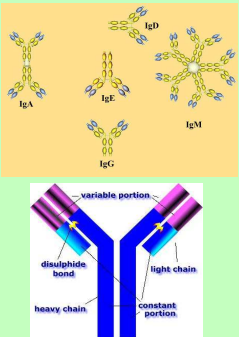

2

Antitestek

Az ellenanyag molekulák nagy része az úgynevezett immunoglobulin (Ig) fehérjecsald tagja. Feladatuk, hogy specifikusan az adott antigénhez kapcsolódva olyan folyamatokat indítsanak el ami az antigén hatástalanításához vezet:

- vírusinaktiválás
- baktériumok agglutinálása
- megjelölés fagocitózisra

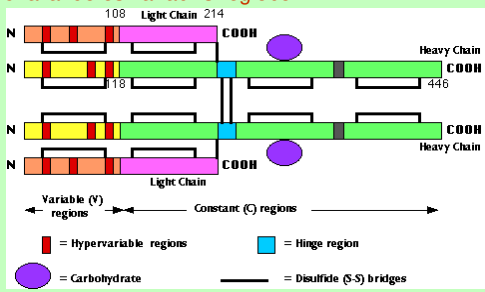
Az antigén felületén a kapcsolódási rész: epitóp

3

Az antitestek fehérjeszerkezete

Két-két egyforma könnyű és nehéz láncból állnak, ezen belül állandó és variábilis régióból.

4

Az antitestek glikozilálása

A nehéz láncokon egy-egy N-glikozilálási hely van (Asn-297). A galaktózok és a neuraminsavak száma szerint több izoforma létezik.

5

Antitestek

A szervezet $\sim 10^7-10^9$ féle különböző antitest előállítására képes. Ennek alapja, hogy antitest doménjei sok változatban tárolódnak a génállományban, és a kiírás során ezek random módon kombinálódhatnak.

6

Antitestek

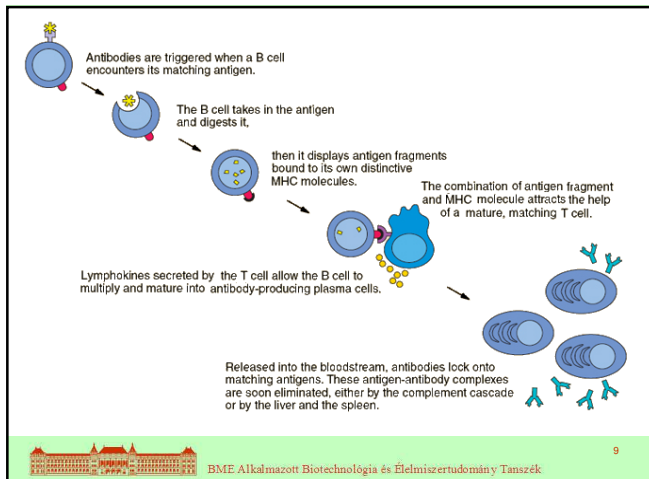
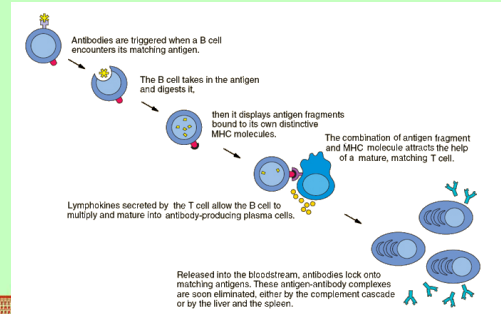
A könnyű lánc kétféle izoformában létezik, ezek mindkét doménje is több változatban létezik, ami további kombinációkat tesz lehetővé:

	Domének	Génváltozatok	Lehetséges kombinációk	Lehetséges kombinációk	Lehetséges kombinációk
Könnyű lánc	V _κ	40	200 féle κ lánc	324 féle könnyű lánc	2.5 x 10 ⁶ féle antitest
	J _κ	5			
	V _λ	31	124 féle λ lánc		
	J _λ	4			
Nehéz lánc	V _H	51	7650 féle nehéz lánc		
	D _H	25			
	J _H	6			

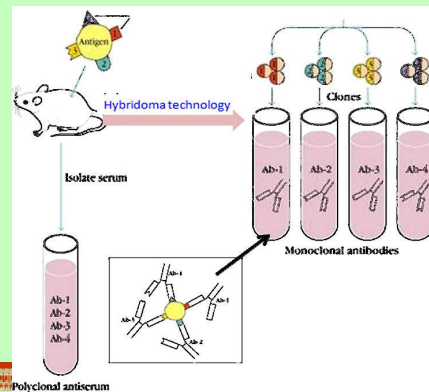

Antitestek

A szervezetben egy adott antitest tömeges termelését a plazmasejtje alakult B sejtek végzik.

Poliklonális és monoklonális antitestek

Monoklonális ellenanyagok

- egyetlen B-limfocita klón termékei
- homogének (antigénspecifitás, affinitás, izotípus)
- kiszámítható hatás, kevés mellékhatás
- előnye a poliklonális ellenanyaggal szemben, hogy a meghatározott specifitású és izotípusú ellenanyagok **nagy mennyiségben** és **azonos minőségben** („pharmacology-grade”) állíthatók elő
- jelentős a szerepük a gyógyászat, az immunanalitika, az affinkromatográfia területein

Miért hibridóma?

Az antitesteket termelő plazmasejtnek nem képesek osztódni, nem lehet sejtenyészetben szaporítani és termeltetni.

Csak a tumorsejtnek képesek korlátlanul osztódni (immortality).

E két tulajdonság egyesítésével kaphatunk olyan sejtvonalat, amely:

- monoklonális antitestet termel
- korlátlanul szaporítható

Monoklonális ellenanyag előállítás menete

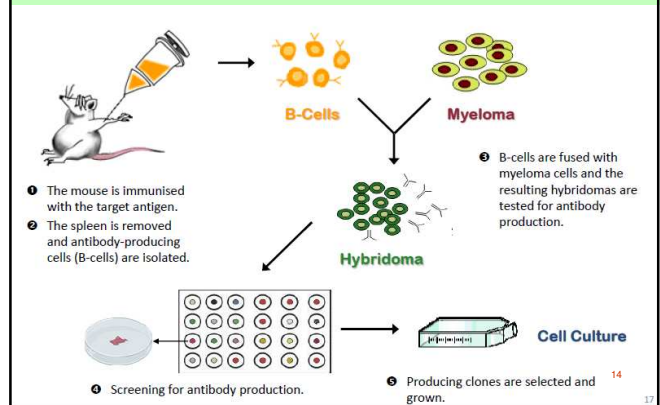
- egér/patkány beoltása antigénnel (több lépcsőben)
- lép vagy nyirokcsomó eltávolítása, homogenizálása
- lépből származó plazmasejtek + egér tumorsejtek (plazmacitoma/mielóma sejtek) fúziója
- Az ellenanyag termelő klónok azonosítása, izolálása
- A termelő hibridómák folyamatosan szaporodnak és ellenanyagot termelnek, ami a tápoldatban feldúsul

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

13

Hibridóma technológia

Screening for antibody production.

Producing clones are selected and grown.

14

Hibridóma szelekció, a "HAT Trick"

A fúzió után többféle sejt van jelen:

- fuzionálatlan plazmasejtek
- fuzionálatlan tumorsejtek
- hibridómák

ezek közül kell izolálni a hibridómákat.

A szelekció azon alapul, hogy a tumorsejtekbe még a fúzió előtt két anyagcsere markert építenek be (két enzim hiánya) →

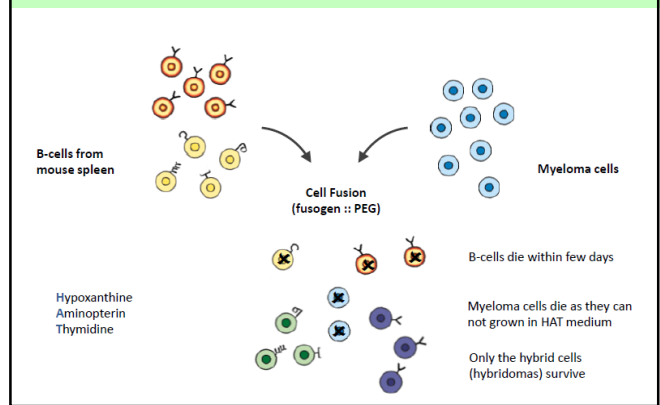
HAT médiumon (hipoxantin, aminopterin, timidin) csak a fuzionált sejtek képesek szaporodni. →

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

15

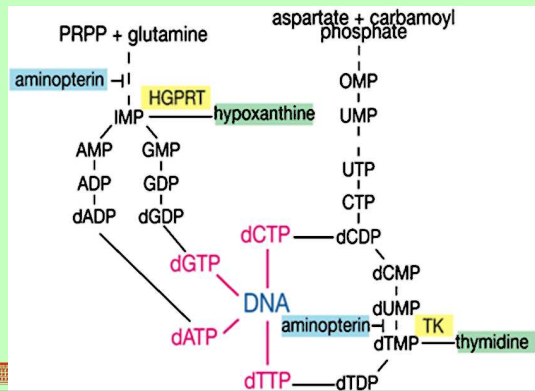
Hibridóma szelekció, a "HAT Trick"

Hypoxanthine
Aminopterin
Thymidine

B-cells die within few days
Myeloma cells die as they can not grow in HAT medium
Only the hybrid cells (hybridomas) survive

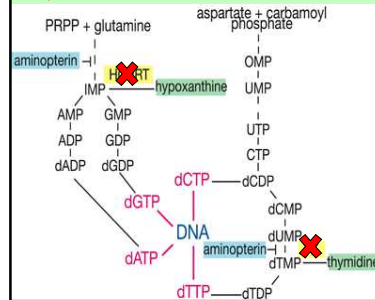
Hibridóma szelekció, a "HAT Trick"

17

Hibridóma szelekció, a "HAT Trick"

HGPRT és TK hiányos mutánsok hiába kapnak segítséget (hipoxantin, timidin), nincs nukleotid szintézis – a mielóma sejtek elpusztulnak.

A hibridómákban ezek az enzimek megvannak (a plazmasejtekből) és képesek szaporodni.

PRPP: phosphoribosyl-pyrophosphate, HGPRT: Hypoxanthine-guanine phosphoribosyl-transferase, TK: thymidine-kinase

Élelmiszertudomány Tanszék

18

A monoklonális antitestek felhasználása

Az antitestek több célra is felhasználhatók:

- In vitro felhasználás:**
 - Biokémiai kutatások
 - Immun-analitikai eljárások
 - Feldolgozási műveletekben (pl. affinkromatográfia)
- Humán (parenterális) felhasználású antitestek:**
 - Diagnosztikában (pl. Proscint)
 - Terápiában (elsősorban tumorok ellen)

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 19

Mi a különbség?

Az egérben termelt antitestek az egérre jellemző aminosav-szekvenciákat és glikozilálást tartalmaznak, tehát emberbe adva fajidegen fehérjeként immunválaszt indukálnak

→ allergia (HAMA: Human Anti-Mouse Antibodies)

Hogyan kerülhető meg a probléma?

→ a terápiás antitestek humanizálása

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 20

Murine típusú antitestek

A kezdeti antitestek murine (= rágcsáló) fehérjék voltak - in vitro működött, a terápiában nem.

A kudarc okai: rövid felezési idő (in vivo), limitált bejutás a tumorba, elégtelen funkció = kicsi a citotoxikus stimuláló hatás

Anyaga az ismételt beadás után gyakran erős allergiás rohámot, rosszabb esetben anafilaxiás sokkot okozott.

Ezért rekombináns DNS manipulációs technikákkal fokozatosan lecserélték az állati génszakaszokat emberire.

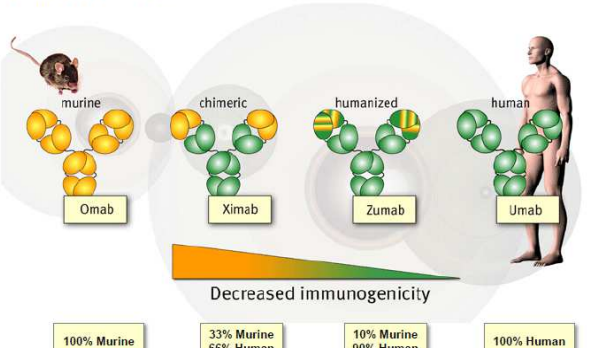
HIBRIDÓMA → génmanipuláció → SEJTNYÉSZET

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 21

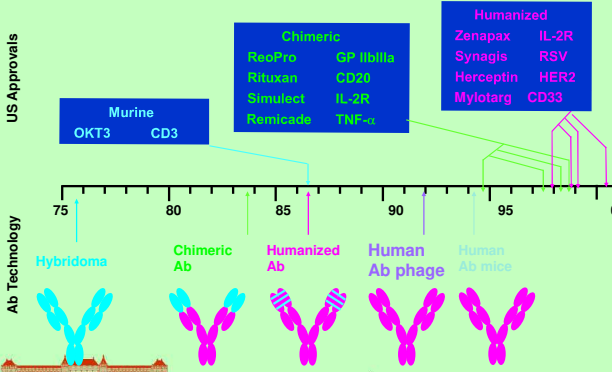
A monoklonális antitestek fejlesztése

From Mouse to Men

100% Murine 33% Murine / 66% Human 10% Murine / 90% Human 100% Human

Történeti áttekintés

US Approvals

- Murine:** OKT3, CD3
- Chimeric:** NeoPro, GP IIb/IIIa, Rituxan, CD20, Simulect, IL-2R, Remicade, TNF-α
- Humanized:** Zenapax, IL-2R, Synagis, RSV, Herceptin, HER2, Mylotarg, CD33

Ab Technology: Hybridoma, Chimeric Ab, Humanized Ab, Human Ab phage, Human Ab mice

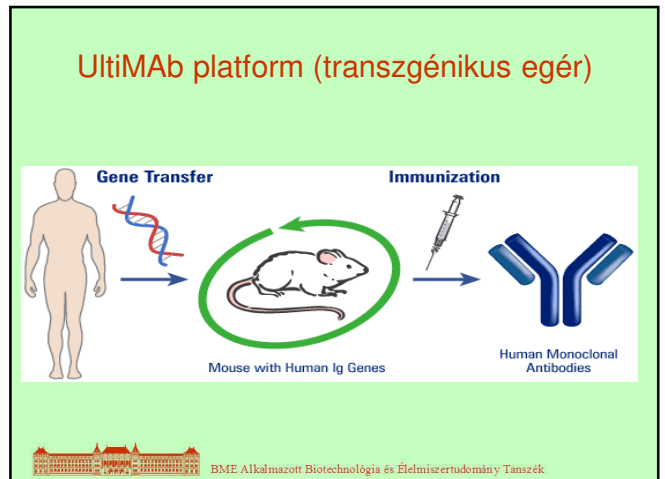
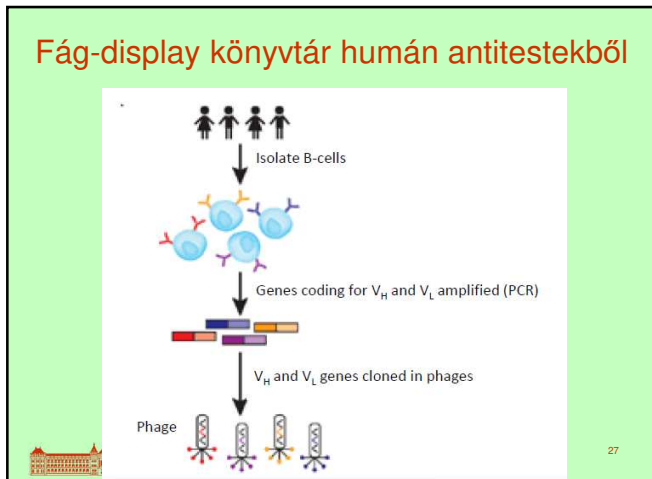
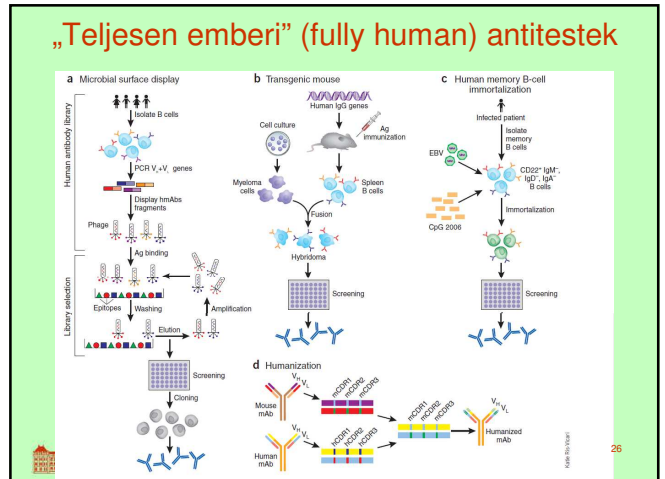
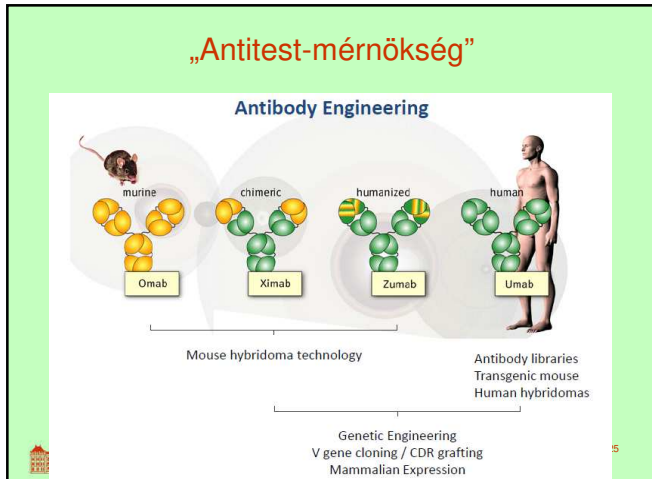
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Kiméra és humanizált monoklonális antitestek

- A kiméra antitestek: murine antitest variábilis régióját egyesítették a humán konstans régióval. Az eredmény 65% humán antitest (κ könnyűlánc + nehézlánc)
- Humanizált antitesthez akkor jutunk a murine antitestből "átvisszük" a hipervariábilis domént a humán antitestbe. 95%-a humán eredetű, de valamilyen a kötődés az antigénnel gyengébb, valamint az affinitása is kisebb, mint a kiindulási murine antitestnek

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 24

In vitro antitest-kutatás

Számítógépes antitest-könyvtárak - fontos az antitest-molekulák részletes szerkezeti és funkcionális ismerete. Típusaik:

- természetes: az ellenanyag-gének adat formájába történő konvertálásával alakítják ki, s az így kapott repertoárt használják fel az aktuális vizsgálatokhoz.
- szintetikus könyvtárak: precízen megtervezett, mesterségesen megalkotott DNS-molekulákat (a mesterséges antitestek génei) építenek fel. A természetes immunrepertoárt meghaladó diverzitás is létrehozható, illetve az ellenanyag-molekulák specifikálásában is hihetetlen pontosság érhető el.
- szemi-szintetikus könyvtárak: amelyekben egyes mesterségesen kialakított antigénkötő oldalakat természetesekkel kombinálnak.

Töredék-antitestek

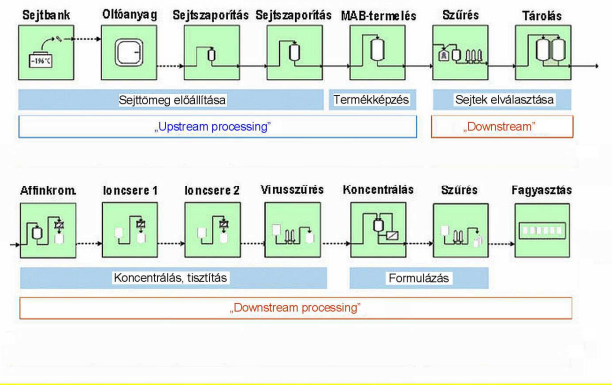
Az epitópok felismerésére elegendő a variábilis régió, nem kell az egész antitest. A kis fragmentumok (Minibody, Diabody) sokkal jobban behatolnak a tumorokba.

	IgG	IgGΔCH2	scFv-Fc	Minibody	Diabody	scFv	V domain
kDa	150	130	100	80	55	28	15
t _{1/2} (h)	110	8	12	5	6	2	0.05
Renal cutoff						50 kDa	

MAB termelési technológiák

Product	Culture system	Bioreactor Train Scale
ReoPro	Continuous/Perfusion (spin-filter)	10 – 500 L
Zenapax	Fed-batch (stirred tank)	Not disclosed
Simulect	Continuous/Perfusion (membrane)	Not disclosed
Synagis	Fed-batch (stirred tank)	400 – 10000 L
Remicade	Continuous/Perfusion (spin-filter)	10 – 500 L
Herceptin	Fed-batch (stirred tank)	80 – 12000 L
MyoScint	Continuous/Perfusion (spin-filter)	10 – 500 L
Humaspect	Continuous/Perfusion (hollow-fibre)	Not disclosed

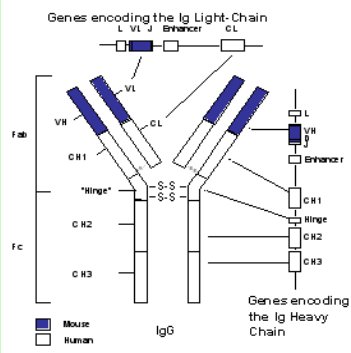
Teljes technológia (upstream+downstream)

Esettanulmány: Simulect

Immunszuppresszáns, szervátültetésekénél 30-40 napra kiüti a limfocitákat. Humanizált, a génszerelvényt SP2/0 sejtvonalba építették be. Szuszpenziós tenyészet, folytonos, sejtviisszatartással → nagy sejtsűrűség

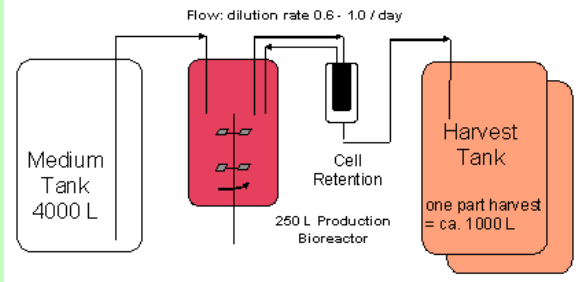
Novartis basiliximab

33

Esettanulmány: Simulect

• stirred tank, suspension, continuous cell cultivation with cell retention:

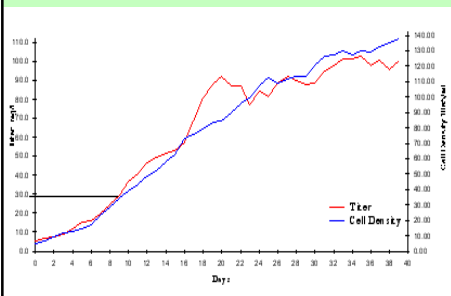

34

Esettanulmány: Simulect

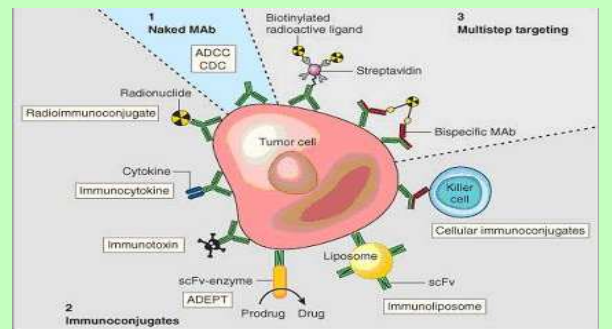
A fermentáció lefutása

A forgó szita szűrő

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Monoklonális ellenanyagok a tumor-terápiában

36

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Radio-immunterápia

A monoklonális antitest terápia hatásosságának fokozása volt a cél a monoklonális antitesthez konjugált radioizóp kezelés kifejlesztésének

Módszer alapja: a lymphoid daganatok sugárzásérzékenyek, így a monoklonális antitesthez kötött radioizotóp CÉLZOTT sugárterápiát tesz lehetővé.

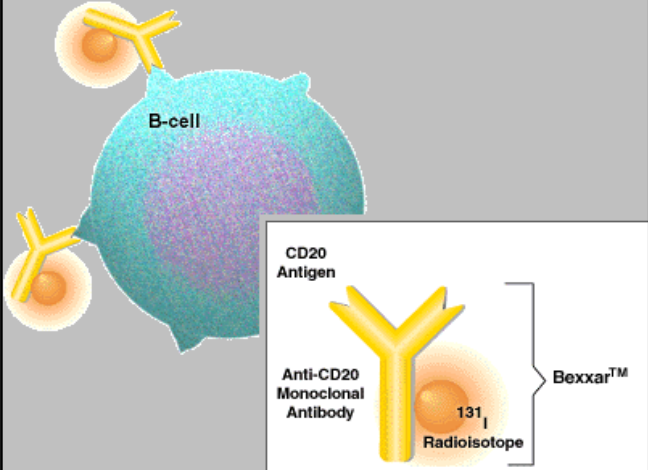
Emellett a MAB és az izotóp B-sejt károsító hatása összeadódik. Ma 2 radioizotóppal konjugált anti CD-20 készítmény áll rendelkezésre.

A tositumomab (Bexxar) monoklonális anti-CD-20 antitest és ¹³¹I konjugátum (75-80 % remisszió)

A másik készítmény az ibritumomab (Zevalin), ami monoklonális anti CD-20 antitest és ⁹⁰Y konjugátum (67% remisszió)

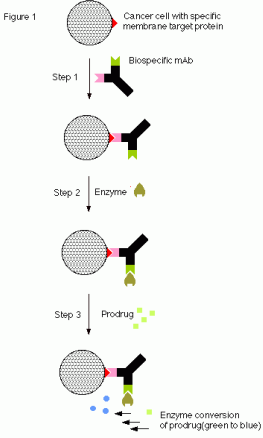

37

Antibody-directed enzyme prodrug therapy (ADEPT)

Az antitesthez enzimét kötnék, mely a később szisztémásan bevitt, ártalmatlan prodrug vegyületet lokálisan alakítja a citotoxikus, hatékony metabolitá

38

Immuno-liposzómák

Az immuno-liposzómák antitest és liposzóma összekapcsolását jelenti.

A liposzómák képesek gyógyszerek vagy terápiás nukleotidszázamázékok szállítására → így ezek a szerek célzottan hatnak a tumorsejtekre.

Ez a technológia még gyerekcipőben jár, de már sikeresen alkalmazták in vivo körülmények között tumorsejt növekedés gátlására.

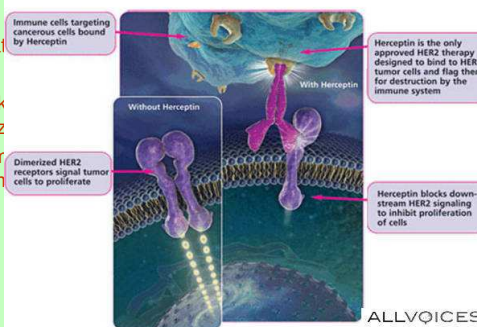
Agytumor és a mellrák kezelésére már használják.

40

Herceptin

Az antitest hatása: egyrészt a tumorsejt szaporodását gátolja, másrészt megakadályozza az immunrendszer számára.

ALLVQICES

41

Monoklonális antitestek nevezéktana

Prefix	Target	Source	Suffix
	-o(s)- bone	-u- human	
	-vi(r)- viral	-o- mouse	
	-ba(c)- bacterial	-a- rat	
	-li(m)- immune	-e- hamster	
	-le(s)- infectious lesions	-i- primate	
	-ci(r)- cardiovascular	-xi- chimeric	
	-mu(l)- musculoskeletal	-zu- humanized	
	-ki(n)- interleukin	-axo- rat/murine hybrid	
variable	-co(l)- colonic tumor		-mab
	-me(l)- melanoma		
	-ma(r)- mammary tumor		
	-go(t)- testicular tumor		
	-go(v)- ovarian tumor		
	-pr(o)- prostate tumor		
	-tu(m)- miscellaneous tumor		
	-neu(r)- nervous system		
	-tox(a)- toxin as target		

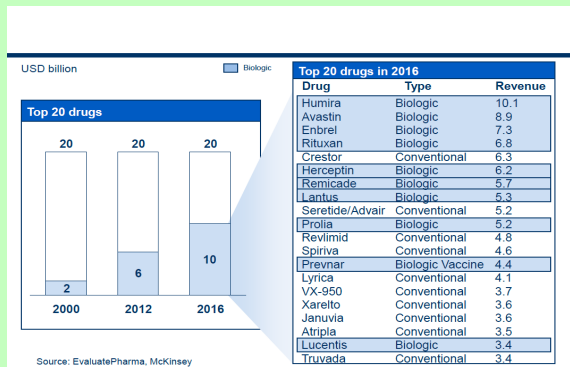
Monoklonális antitestek nevezéktana

Az előtag nem hordoz semmiféle információ, csak egyedinek kell lennie, általában utalás a gyógyszer nevére.
 A második tag utalás a gyógyszer célpontjára (pl -ci(r)- keringési rendszerre ható)
 A következő tag a forrásról, illetve az antitest típusáról nyújt információt
 Végül pedig a -mab utótag következik = monoclonal anti-body
 Ellenőrző kérdés:
 Melyik gyógyszerről lehet szó, és mit lehet tudni róla?

tras- + -tu(m)- + -zu- + -mab.???

A „top 20” gyógyszerből 10 biotech termék

A piacvezető biotechnológiai gyógyszerek (2017)

Top 15 pharmaceutical products by sales worldwide

